

Ko e Faito'ō Huhumalu'ī mei he HPV

(Human Papillomavirus Vaccine)

**Ko e faito'ō huhumalu'ī ke tokoni ke hao mei he ngaahi
kanisā 'oku fakatupu 'e he vailasi HPV**

Foomu ke fakahā pe 'oku
loto pe ta'eloto 'a e matu'a

Kātaki 'o fakamo'oni 'i he foomú
pea fakafoki ki he 'apiakó.

immunise

their best protection

HINDI

TRADITIONAL
CHINESE

SIMPLIFIED
CHINESE

COOK ISLANDS
MAORI

SAMOAN

TONGAN

MĀORI

ENGLISH

Foomu mei he 'apiako ke fakahā pe 'oku loto pe ta'eloto 'a e mātu'a ki he huhumalu'i HPV

'Oku fai ta'etotongi 'i he ngaahi 'apiako 'a e huhumalu'i 'o e fanauako Year 8 kotoa pe, ke tokoni ke malu mo nau hao ai 'i ha pihia 'i he fa'ahinga 'e 9 'o e vailasi HPV 'aia 'e lava ai ke ne fakatupu 'a e ngaahi kanisā kehekehe 'amui ange.

'Oku 'oatu 'i he foomu ni 'a e fakamatala fekau'aki mo e huhumalu'i HPV pea mo ha kole ha ngofua ke huhumalu'i 'a ho'o tamā 'i 'apiako.

Ko e ha 'a e vailasi HPV?

Ko e HPV ko e vailasi 'oku lava ke pihia mo mafola atu 'o ka fu'u fevāofi'aki 'aupito 'o lave 'a e kili ki he kili. Kapau 'e 'ikai ke faito'o malu'i, ko e tokolahi 'o e kakai koia te nau pihia 'i he HPV lolotonga 'a 'enau mo'ui. Ko e lahi 'o e kakai 'oku pihia 'i he vailasi HPV, te nau sai 'ia kinautolu pe 'o 'ikai ke 'asi mai ha faka'ilonga. Ka ko e lahi 'o ngaahi pihia pehe ni, 'e 'ikai ke nau sai pea 'e hoko atu ai pe ia ke nau puke 'i he kanisa 'amui ange kapau 'e 'ikai ke sinaki 'ilo pea mo faito'o.

'Oku 'i ai 'a e fa'ahinga vailasi HPV 'oku nau ala fakatupu ange 'a e kanisā pea ko e HPV e ni'ihī 'oku ne fakatupu 'a e lefetona. Ko e vailasi HPV 'e 7 'oku nau ala fakatupu 'a e kanisā pea mo e ongo vailasi HPV 'e 2 'oku nau fakatupu 'a e lahi 'o e lefetona 'i he tapu (genital warts) 'e lava ke malu'i mei ai 'aki ha huhumalu'i.

Ko e ngaahi kanisā 'oku fakatupu 'e he HPV

Ko e kanisā 'oku fakatupu 'e he HPV 'e ala puke fakatoulōua ai 'a tangata mo fafine. 'Oku lava ke fakatupu 'e he HPV 'a e kanisā he ngaahi kongā kehekehe 'o e sino kae tautefito ki he tapu 'o e kakai tangata mo e kakai fefine, monga foki pea mo e ngutu. Ko e kanisā 'oku lahi taha 'e ne 'asi mai, ko e kanisā 'o e kongā ki mui mo lalo 'o e taungafanau. 'I he ta'u kotoa pē 'i Nu'usila, ko e kakai fefine 'e 160 'oku sivi' 'o 'ilo 'oku nau puke 'i he kanisā 'o e taungafanau pea ko e toko 50 te nau mate mei ai.

Ko e hā 'a e faito'o huhumalu'i pea 'oku ngāue fēfē?

Ko e faito'o huhumalu'i HPV 'oku 'iloa ia ko e Gardasil® 9. 'Oku hao ai mei he ngaahi HPV kehekehe 'e 9 – ko e 7 'o kinautolu 'e ala ke nau fakatupu 'a e kanisā pea ko e 2 'oku ne fakatupu 'a e lefetona. 'Oku hanga 'e he faito'o huhumalu'i 'o kouna' 'a

e sino ke ne ngaohi e ngaahi me'amo'ui malu'i (antibodies) 'oku ne fakafepaki'i 'a e HPV. Ka hū 'a e HPV 'i he sino 'o ha tokotaha kuo 'osi huhumalu'i, 'e hanga 'e he me'amo'ui malu'i (antibodies) 'i honau toto 'o fakafepaki'i 'a e vailasi ni 'o nau hao ai mei he mahaki. 'Oku 'osi ha lau uike hili 'a e huhumalu'i pea toki lava 'a e faito'o 'o malu'i mei he HPV.

'Oku 'ikai lava ke fakatupu 'e he faito'o ni ke puke ha taha 'i he HPV pē ko e kanisā.

'Oku malava lelei fēfē 'e he faito'o ni ke fakahoko e malu'i?

'Oku malava lelei 'e he faito'o ni 'o ta'ofi ha pihia mei he fa'ahinga vailasi HPV 'e 9 'oku nau ala fakatupu 'a e peseti 'e 90 'o e kanisā mei he HPV. 'Oku 'amanaki 'e fuoloa 'aupito 'a e malu'i 'e ma'u. 'Oku ha mei he ngaahi fakatotolo kuo 'osi fai ko e meimei kotoa 'o kinautolu na'e 'osi huhumalu'i, na'a nau hao mei he ngaahi mahaki 'oku fakatupu 'e he HPV.

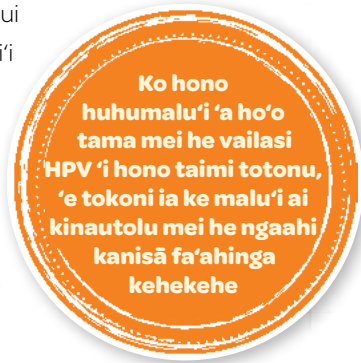
'I he ta'u 'e 11 kuohili, kuo holo lahi hifo ai 'a e ngaahi mahaki 'oku fakatupu 'e he HPV 'i he to'utupu koia 'o e ngaahi fonua 'oku nau huhumalu'i, 'o kau ai 'a e Nu'usila.

'E ma'u 'a e ola lelei taha mei he huhumalu'i ni, kapau 'e fai ia kimu'a pea toki fai ha fetaulaki mo e siemu HPV, 'a ia ke tomu'a fai eni kimu'a 'i ha mōhenga tangata mo fafine.

Kuo pau foki ke fai kotoa ke 'osi e ngaahi huhumalu'i 'e fiema'u ke fai 'o makatu'unga 'i honau ta'u motu'a. 'Oku si'isi'i ange 'a e faito'o malu'i 'oku fiema'u ke fai ma'ae to'utupu (tu'o 2 pē 'o 'ikai ke 3) kae lava ke malu'i kinautolu koe'uhi he 'oku tali lelei ange 'e honau sino 'a e faito'o ni 'i he kakai lalahi.

'Oku malu (safe) fēfē 'a e huhumalu'i ko 'eni?

Ko e ola lelei 'aupito 'oku 'osi ha mai mei he faito'o malu'i HPV. Kuo 'osi ngāue'aki foki ha fo'i faito'o (dose) 'e 100 miliona he ta'u 'e 11 kuohili pea 'oku 'asi mei he ngaahi fakamo'oni kuo ma'u he ngaahi 'aho ni, 'oku 'ikai hano kehekehe 'o e faito'o ni pea mo e ngaahi faito'o malu'i 'o e fānau 'i he'e ne uesia tamaki kinautolu. Vakai atu ki he lisi 'o e ngaahi fepaki kovi 'e ala hoko ki ha taha 'i he kongā koia 'o e fakamatala ni.

‘Oku ‘i ai mo e ngaahi fakamatala fekau‘aki mo e ola ‘o hono ngāue‘aki ‘o e faito‘o ni pea ‘e ma‘u atu ia mei he www.health.govt.nz/hpv, www.immune.org.nz pē ko e fakahinohino ‘i he Consumer Medical Information ‘oku pulusi atu ‘i he www.medsafe.govt.nz/consumers/cmi/g/gardasil9.pdf

Ko hai ‘oku totonu ke ‘oua na‘a huhumalu‘i kinautolu?

‘Oku tataitaha ke ‘i ai ha fānau ‘oku ‘ikai taau ke huhumalu‘i kinautolu. Kapau na‘e ‘osi fepaki kovi ha huhumalu‘i na‘e fai ki ho‘o tamá ‘i he kuohili, pea ‘oku totonu ke fakahoko eni ki ho‘o tōketā, tōketā mataotao (specialist) pē neesi kimu‘a pea ke toki fakamo‘oni ‘i he foomu ni.

‘E kei sai pē ke huhumalu‘i ha fānau ‘oku nau puke he mahaki hela (asthma), fepaki e sino mo ha ngaahi faito‘o (allergies) pe ko ha ake puke mei ha puke ‘o hangē ko e fofonu.

Kapau ‘e huhumalu‘i ‘a e fānau fefine, ‘e kei fiema‘u pe ke nau sivi taungafanau (cervical screening) ‘i ha‘anau lalahi hake?

‘Io. Kuo pau ke kei hoko atu pē ‘a e toutou sivi taungafanau neongo kuo ‘osi fai e huhumalu‘i HPV. ‘Oku lava ‘e he faito‘o huhumalu‘i ni ‘o malu‘i mei he lahi ‘o e ngaahi vailasi HPV ‘oku nau fakatupu ‘a e kanisā ka ‘e kei lava pe foki ke fai ha pihia ia ‘i he kalasi vailasi HPV ‘oku ‘ikai ke kau ia hono malu‘i ‘e he faito‘o huhumalu‘i ni. ‘Oku ‘oatu foki mo e ngaahi fakamatala kehekehe fekau‘aki mo hono sivi (National Screening Unit) ‘o e taungafanau ‘i he uepisaiti www.nsu.govt.nz

‘Oku anga fēfē hono fakahoko ‘o e huhumalu‘i?

‘Oku huhu‘i ia ‘i he funga uma. ‘E fiema‘u ke huhu tu‘o 2 ‘a kinautolu ‘oku nau ta‘u 14 pea mo si‘i ange. ‘Oku fai ‘a e huhu hono tu‘o 2 ‘i he hili ha māhina ‘e 6 mei he fuofua huhu. Ko kinautolu ‘oku nau matu‘otu‘a ange ‘e fiema‘u ke huhu tu‘o 3 kinautolu.

Ko e ngaahi faka‘ilonga ‘e ha mai tupu mei hono fai ‘o e huhumalu‘i

‘Oku tatau pē ‘eni mo e huhumalu‘i kotoa pē, he ‘i he taimi ‘e nī‘ihi ‘e mamahi‘ia mo kula ‘a e uma ‘o ho‘o tamá langa pe aake ‘a e mata‘i huhu. Ko e ngaahi faka‘ilonga ‘eni ‘e ala ‘asi mai pea fa‘a hoko ia ‘i he ‘uluaki ‘ahó pe ko e ‘aho hono uá:

- langa‘ulu
- mofimofi (ongoi ‘afu pe vela)
- ongo‘i tokakovi (ongoi‘i puke)
- pongia, ninimo (ongoi‘i oku ma‘ama‘a e ‘ulu). Kapau ‘e tomu‘a kai pongipongi, ‘e ala hao ai mei he ninimo mo e ongo‘i ‘e pongia
- ongo‘i faingata‘a‘ia (ongoi‘i puke, felaangaaki mo mamahi‘ia).

Ko e Anaphylaxis ko e fepaki kovi (allergic reaction) lahi mo‘oni ia ‘e ala hoko ‘i ha fa‘ahinga huhumalu‘i pē. ‘Oku tātāitaha pē a ‘ene hoko – ‘a ia ko e toko 3 pē nai ‘e ‘asi ai eni hili hano ngāue‘aki ha fo‘i faito‘o ia ‘e 1 miliona – pea ‘oku ‘asi pē ia ha laui miniti si‘i hili ‘a hono fai ‘o e huhu. Ko e neesi (vaccinating nurse) kotoa pē kuo ‘osi ako‘i kinautolu ke nau ‘ilo ‘a e me‘a ke fai ‘i ha hoko ha me‘a pehē. ‘E siofi lelei ‘e he neesi ‘a‘ahi ‘a ho‘o tamá ‘o a‘u ki he miniti ‘e 20 hili ‘a hono fai ‘o e huhu. Ko e founga angamaheni eni ki he huhu malu‘i kotoa pe.

Pea ‘e fakahinohino atu ‘e he neesi ‘a e me‘a ke fai ‘e ho‘o tamá, hili ‘a hono fai ‘o e huhumalu‘i.

‘Oku toe ‘i ai ha ngaahi founga ke fai‘aki ‘a e huhumalu‘i ni ‘o kehe atu mei hono fai ‘i ‘apiako?

‘E lava foki ke fai ‘a e huhumalu‘i ni ‘e ho‘o tōketā fakafāmili pea mo e ngaahi kiliniki. Kapau ‘e liliu ‘a ho loto ‘o fekau‘aki pea mo hono huhumalu‘i ‘a ho‘o tamá ‘i ‘apiako (kimu‘a pē hili ‘a hono fai ‘o e huhu), kātaki ‘o fetu‘utaki tonu mo e neesi ‘a‘ahi (public health nurse) – pea ‘oku ‘i he peesi fakamuimui ‘o e tohi ni ‘a e founga ke fai‘aki ‘a ho‘o fetu‘utaki.

Ka tuku toloi ‘a hono fai ‘o e huhumalu‘i ‘a ho‘o tamá, ‘e toe tu‘o lahi ange ai ‘a e faito‘o ‘e fiema‘u ke fai he ‘e huhu tu‘o 3 ‘a kinautolu kuo nau ‘osi ta‘u 15.

Teu ma‘u mei fe ha ngaahi fakamatala fakaikiiki ki he me‘a ni?

- **Lea ange ki he neesi ‘a‘ahi pe ko ho‘o tōketā pe ko e neesi ‘a e tōketā**
- A‘utonu ki he www.health.govt.nz/hpv
- Vakai atu ki he Consumer Medical Information ‘oku pulusi atu ‘i he www.medsafe.govt.nz/consumers/cmi/g/gardasil9.pdf
- Telefoni ta‘etotongi **0800 IMMUNE (0800 466 863)**.

Fetu‘utaki ki he neesi ‘a‘ahi (public health nurse) kapau te ke fiema‘u ha tokoni ki hono fakafonu ‘o e foomu kole ngofua ke fai ‘a e huhumalu‘i ‘i ‘apiako ko‘eni, pe ko ha‘o feima‘u ‘a e foomu ni ‘i ha lea kehe.

Fakamatala Fakaikiiki Fekau'aki mo e Faito'o mo e Anga 'Ene Ngāue

- Ko e faito'o Gardasil® 9 ko e faito'o malu'ia 'oku tokoni ke malu'ia mei he ngaahi mahaki 'oku fakatupu 'e he vilasi human papillomavirus (HPV) kalasi 6, 11, 16, 18, 31, 33, 45, 52 mo e 58: kanisā 'o e taungafanau pea mo e ngaahi konga pelepelengesi 'o e kakai fefine kae'uma'ā foki 'a e lefetona 'i he tapu pea mo e ngaahi kanisā kehekehe 'oku fakatupu 'e he HPV.
- Ko e fo'i faito'o (dose) 'e taha 0.5 mL 'oku 'i ai 'a e ngaahi me'a ni: 30 micrograms (mcg) 'o e polotini HPV 6 L1, 40 mcg 'o e polotini HPV 11 L1, 60 mcg 'o e polotini HPV 16 L1, 40 mcg 'o e polotini HPV 18 L1, 20 mcg 'o e polotini HPV 31 L1, 20 mcg 'o e polotini HPV 33 L1, 20 mcg 'o e polotini HPV 45 L1, 20 mcg 'o e polotini HPV 52 L1, 20 mcg 'o e polotini HPV 58 L1.
- Ko e fo'i faito'o (dose) 0.5 mL takitaha 'oku 'i ai 'a e vai kuo 'osi sivi mo fakama'a pea mo e 'aluminiume si'isi' fau, māsima (sodium chloride), L-histidine, polysorbate 80, sodium borate. Ko e ngaahi me'a ni kotoa 'oku ngāue'aki ia he ngaahi faito'o mo e faito'o huhumalu'i lahi.
- Ko e faito'o huhumalu'i ni 'oku 'ikai ke fakahū ai ha me'a fakatolonga pe faito'o antibiotics, pe ko ha fa'ahinga me'a mei he sino 'o e tangatā pe monumanu.
- Ko e faito'o huhumalu'i ni 'oku ngaahi ia he founda fakaili mei he 'isite (yeast) fakatupu pea 'e ala 'asi ha 'isite he faito'o (Saccharomyces).
- 'Oua na'a huhumalu'i 'a ho'o tamā kapau na'e 'osi fepaki kovi hono sinó (allergy) mo e Gardasil® 9 pe ko e ngaahi me'a 'oku ngaahi 'aki 'a e faito'o ni.
- 'Oku te'ekia ke 'ilo papau pē 'oku hao 'a hono ngāue'aki 'o e faito'o Gardasil® 9 'e he kakai feitama. 'I he ngaahi fakamatala kuo 'osi pulusi, 'oku 'ikai hā mei ai 'oku 'i ai ha hoha'a makehe mei he kakai fefine kuo nau 'osi feitama pea toki huhumalu'i kinautolu.
- Kapau 'oku 'asi ha ni'ihī 'o e ngaahi me'a ko 'eni ki ho'o tamā, kātaki 'o fakahā ki he neesi 'a'ahi, tōketā pe ko 'ene neesi ngāue ke nau 'ilo mo fai ha'a nau tu'utu'uni ki mu'a pea toki fakamo'oni ke fakangofua ke fai hono huhumalu'i: kapau 'oku 'iai hano mahaki toto pe ko ha mahaki fānoa pe 'au 'a e totō pe 'oku tō lalo 'a e malu'i fakaenatula 'o e sino tupu mei ha mahaki tauhi tukufakaholo pe ko ha'ane mo'ua he mahaki ko e Human Immunodeficiency Virus (HIV).
- Ko e ngaahi faka'ilonga angamaheni hili 'a e fai 'o e huhumalu'i, 'oku 'oatu ia 'i he peesi hono hoko. 'Oku 'i ai mo e ngaahi faka'ilonga kehe 'e ni'ihī ka 'oku tātātaha 'a 'ene 'asi. Ko e ngaahi faka'ilonga pē fepaki kovi kuo 'osi hoko, 'oku 'oatu kotoa ia 'i he ngaahi fakahinohino 'i he Consumer Medicine Information 'i he uepisaiti 'a e Medsafe.
- Kapau 'e 'asi 'i ho'o tamā ha ngaahi faka'ilonga ngali kehe pe fakatu'utāmaki mei he 'osi 'a e huhu Gardasil® 9 kātaki 'o fetu'utaki he vave tahā ki ho'o tōketā pe ko e neesi 'a'ahi 'Oku totonu ke fakahoko 'e he kau ngāue mo'ui lelei 'a e ngaahi fepaki kovi kotoa pē 'e hā mai mei he faito'o malu'ia ni ki he Centre for Adverse Reactions Monitoring (CARM). 'E lava foki ke ke tala hangatonu pē eni 'o fakafou ia 'i he uepisaiti 'a e CARM (www.otago.ac.nz/carm).

'Oku 'i ai mo e ngaahi fakamatala pē fakahinohino kehe ke tñaki atu mei he Medsafe: www.medsafe.govt.nz/consumers/cmi/g/gardasil9.pdf

Ko ho'o ngaahi totonu

Ko e ngaahi tu'utu'uni ki he totonu 'a e kau mahaki 'i he Code of Health and Disability Services Consumers' Rights 'oku ne fālute kotoa 'a e ngāue 'a e ngaahi kautaha 'oku nau fakahoko ngāue 'i he ngaahi ngāue'anga mo'ui lelei 'i Nu'usila. 'E lava ke toe tñaki atu ha ngaahi fakamatala fekau'aki mo e me'a ni mei he uepisaiti www.hdc.org.nz pe ko ha'o telefoni ki he 0800 555 050.

Ko hono tauhi malu mo fakapulipuli 'a e ngaahi fakamatalá

'E ma'u mei he ngaahi 'apiako 'a e ngaahi fakamatala 'o hangē ko e hingoa 'o e fānau, fika honau loki ako, 'aho fā'ele'i, tu'asila pe mo e fonua 'o honau tupu'anga. Na'e tonu ke 'osi fakahā atu 'eni 'e he 'apiako ke ke 'ilo ki ai. Ko e ngaahi fakamatala ni pea mo e ngaahi me'a koia 'e ma'u mei ho'o fakafonu 'a e foomu ni 'e tokoni ia ki hono fakalele mo pule'i 'o e polokalama huhumalu'i ni.

Ko e ngaahi fakamatala mei he foomu ni, fakataha pea mo e ngaahi fakaikiiki 'o e huhumalu'i kotoa na'e tali ke fakahoko pe 'ikai ke tali, 'e tauhi ia 'i he tauhi'anga fakamatala 'a e poate (district health board) 'o e vāhenga 'oku ke nofo ai, pea 'e 'ave 'a e konga 'o e ngaahi fakamatalá ni ki he lēsisita 'oku tauhi ai 'a e ngaahi fakamatala ki he huhumalu'i kotoa pē he fonua ni - a ia ko e National Immunisation Register.

Ko e lēsisita (National Immunisation Register) eni 'oku hiki fakaikiiki ai 'a e ngaahi huhumalu'i kotoa 'oku fakahoko 'i Nu'usila pea 'oku tauhi ia 'e he potungāue, Ministry of Health.

'Oku tauhi malu e fakamatala ni 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e Health Information Privacy Code. Ko e kau ngāue ma'u mafai mā'olunga pe he ngāue'anga mo'ui lelei kuo 'osi fakamafai'i ke nau sio, ngāue'aki pe liliu ha me'a ai. Ka 'e lava foki ke ke sio mo lau 'a e ngaahi fakamatala fekau'aki mo ho'o tamā, pea kapau 'oku ke loto ke ke sio pea mo fakatonutonu e ngaahi fakamatala ni, pea ke fetu'utaki ki he neesi 'a'ahi, ko senitā mo'ui lelei.

'E ngāue'aki 'e he kau neesi 'a'ahi 'a e ngaahi fakamatala ni:

- ke fetu'utaki ai mo e tōketā pe ko e senitā mo'ui lelei 'oku ke ngāue'aki ke fakamahino mai 'a e ngaahi huhumalu'i kuo 'osi fai ki ho'o tamā
- ke vakai'i na'a 'oku 'i ai ha ngaahi me'a kehe 'i he 'ene mo'ui ke fai ha tokanga makehe ki ai
- ke fakahā ke 'ilo 'e he 'apiakó pe kuo 'osi huhumalu'i 'a ho'o tamā pe 'ikai
- ke tokoni ki hono vakai'i pe na'e 'aonga pe 'ikai 'a e huhumalu'i pea mo hono fokotu'utu'u ha ngaahi polokalama huhumalu'i 'i he kaha'u, pe
- ke 'ave 'a ho'o tamā ki ho'o mou tōketā kafafāmilī pe ko e neesi ngāue ke huhumalu'i 'o kapau na'e 'ikai ke 'osi fai ia 'i 'apiako.

'E ngāue'aki 'e he National Screening Unit 'a e ngaahi fakamatala ni ke fai'aki 'enau ngaahi feinga ke fakasi'isi'i e hoko 'a e kanisā.

'E lava ke ngāue'aki ia 'i ha ngaahi fakatoto pe fekumi pe ko hono fokotu'utu'u ha ngaahi huhumalu'i fo'ou ke fai ka 'e fakapulipuli 'a e ngaahi hingoa ke 'oua 'e 'ilo'i pe ko hai.

Vakai ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e poate (district health board) 'i homou feitu'u fekau'aki pea mo hono ngāue'aki 'o e ngaahi fakamatala 'oku totonu ke tauhi malu mei he 'ilo ki ai 'e ha taha kehe, pea pēhē foki mo e ngaahi fakamatala 'oku tauhi 'i he ngaahi ako'anga (school roll sharing). Kapau 'oku 'i ai ha'o ngaahi fehu'i fekau'aki mo hono tauhi ke malu pē fakapulipuli 'o e ngaahi fakamatala ni pea ke fetu'utaki ki he enquiries@privacy.org.nz pē telefoni ki he Privacy Commissioner he laine tā'etotongi 0800 803 909.

Ke fetu'utaki pea mo e neesi 'a'ahi (public health nurse):